

Арабського Сходу ("кодекс" – *qānūn* в Алжирі і Сирії, *mağalla* у Тунісі, *mudawwana* у Марокко).

Список використаних джерел:

1. Сівков І.В. Регіоналізм в арабській термінології сімейного права країн Арабського Магрибу / І.В. Сівков // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, ВПЦ "Київський університет", 2018. – Вип. 2(64). – С. 150–154.
2. Сюкияйнен Л.Р. Мусульманское право: Вопросы теории и практики / Отв. ред. В.А. Туманов. – М.: Наука, 1986.
3. Nasir Jamal J. The Islamic Law of Personal Status / J. Nasir Jamal. – London/Dordrecht/Boston : Graham&Trotman, 1990.
4. Sharia and national law. Comparing the legal systems of twelve Islamic countries ; ed. Jan Michiel Otto. – The American University in Cairo Press, 2010.
5. van Eijk Esther. Family Law in Syria. A Plurality of Laws, Norms, and Legal Practices. Proefschrift ter verkrijging van de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden, op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker, volgens besluit van het College van Promoties te verdedigen op 19 september 2013 klokke 16.15 uur.
6. Al-Mudawwana l-kubrā. Al-Mamlaka l-'arabiyya l-sa'ūdiyya. Wizārat al-šū'n al-islāmiyya wa-l-awqāf wa-l-da'wa wa-l-iršād.
7. Muḥammad Qadrī Bāšā. Al-aḥkām al-šar'iyya fī-l-aḥwāl al-šahsiyya alā maḡhab Abī Ḥanīfa al-Nu'mān ; ed. Bassām 'Abdalwāḥḥāb al-Ġābī. Al-Ġaffān wa-l-Ġābī li-l-ṭibā'a wa-l-našr. Limassol-Cyprus-Dār Ibn Ḥazm li-l-ṭibā'a wa-l-našr wa-l-tawzī'. – Beirut, 2007.
8. Mağallat al-aḥwāl al-šahsiyya. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.e-justice.tn/fileadmin/fichiers_site_arabe/codes_juridiques/code_statut_personel_ar_01_12_2009.pdf.

9. Mudawwanat al-usra. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://adala.justice.gov.ma/production/legislation/ar/Nouveautes/%D9%85%D8%AF%D9%88%D9%86%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D8%B1%D8%A9.pdf>.
10. Talbi M. Saḥnūn // EI2, Vol. VIII, 1995. – P. 843–845.
11. Qānūn 'adad 91 li-sanat 1998 yata'allaq bi-nizām al-iṣtirāk fī l-amlāk bayna l-zawġayn. Mağmū'at al-nuṣuṣ al-tašrī'iyya wa-l-tartībīyya al-muta'allīqa bi-l-ḥāla l-madaniyya. Al-Gumhūriyya al-tūnisiyya. Wizārat al-dāḥiliyya Markaz al-takwīn wa-da'm al-lā markaziyya. [Електронний ресурс]. – 2015. Режим доступу: <http://www.cfad.tn/ar/pdf/guide%20etat%20civil.pdf>.
12. Qānūn al-aḥwāl l-madaniyya. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.syriamoi.gov.sy/portal/site/arabic/index.php?node=55333&cat=1831&>.
13. Qānūn al-aḥwāl al-šahsiyya. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.parliament.gov.sy/laws/Decree/00114232.tif>.
14. Qānūn al-ḥāla l-madaniyya. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sciencesjuridiques.ahlamontada.net/t3780-topic>.
15. Al-qānūn al-muta'allīq bi-l-ḥāla l-madaniyya. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://adala.justice.gov.ma/production/legislation/ar/civil/etatcivilar.htm>.
16. Al-qānūn al-muta'allīq bi-tanzīm al-ḥāla l-madaniyya. Mağmū'at al-nuṣuṣ al-tašrī'iyya wa-l-tartībīyya al-muta'allīqa bi-l-ḥāla l-madaniyya. Al-Gumhūriyya al-tūnisiyya. Wizārat al-dāḥiliyya Markaz al-takwīn wa-da'm al-lā markaziyya. [Електронний ресурс]. – 2015. Режим доступу: <http://www.cfad.tn/ar/pdf/guide%20etat%20civil.pdf>.
17. Qānūn al-usra. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.joradp.dz/trv/afam.pdf>.

Надійшла до редколегії 07.10.18

И. Сивков, канд. филол. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНО ДЕТЕРМИНИРОВАННОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ ЯЗЫКА ПРАВА СТРАН АРАБСКОГО МАГРИБА (НА МАТЕРИАЛАХ ТЕКСТОВ СЕМЕЙНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА И ЗАКОНА "ОБ АКТАХ ГРАЖДАНСКОГО СОСТОЯНИЯ")

Рассматриваются вопросы функционирования массива регионально маркированной терминологии семейного права стран Арабского Магриба (Алжирская Народная Демократическая Республика, Королевство Марокко, Тунисская Республика) на материале текстов Семейного кодекса указанных стран, а также текстов Закона "Об актах гражданского состояния". Указаны факторы, оказавшие влияние на возникновение явления региональной дифференциации терминомассива семейного права магрибинского региона, устанавливаются границы территориальной дифференциации его единиц, в нем выделяются лексико-семантические группы.

Ключевые слова: профессиональный язык, лексика, лексическая единица, термин, терминология, терминосистема, территориальный вариант языка, локальная маркированность лексических единиц, регионализм, юридическая терминология, семейное право, Семейный кодекс, Закон "Об актах гражданского состояния".

I. Sivkov, Ph. D. in Philology, assoc. prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE CHARACTERISTICS OF FUNCTIONING OF REGIONALLY MARKED ARAB LEGAL TERMINOLOGY OF THE ARAB MAGHREB COUNTRIES (BASED ON THE TEXTS OF FAMILY LAW AND VITAL RECORDS LAW)

The present article examines the functioning of the corpus of regionally marked Arab Family law terminology of the countries of the Maghreb region (the People's Democratic Republic of Algeria, the Kingdom of Morocco, the Republic of Tunisia), based on the texts of Family law and vital records law of the Maghreb countries. The causes of the phenomenon of regional differentiation of the Maghreb Family law terminology corpus are determined, the boundaries of the local differentiation of its units are established, lexico-semantic groups are identified in them.

Keywords: professional language, lexicon, lexical unit, technical term, terminology, terminological system, territorial variant of language, regionally marked lexical units, legal terminology, Family law, Vital records law.

УДК 811.21/22:39

С. Сопільняк, студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ТЕМАТИКО-ІДЕОГРАФІЧНА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПЕРСЬКИХ ЗАБОБОНІВ ЯК ЗАВДАННЯ ПЕРСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

Розглянуто важливість тематико-ідеографічної систематизації перських прикмет та забобонів під час дослідження цих мовно-культурних одиниць. Наведено декілька видів тематико-ідеографічної систематизації прикмет та забобонів. Наведено власну класифікацію перських прикмет та забобонів за кодами культури.

Ключові слова: перська мова, прикмета, забобон, лінгвокультурологія, тематико-ідеографічна систематизація.

З метою глибокого вивчення народних прикмет і забобонів як одиниць людської свідомості, мови і культури вчені вдаються до різноманітних класифікацій. Однією з таких спроб є тематико-ідеографічна систематизація.

Як зазначають дослідники, тематико-ідеографічна класифікація забобонів дозволяє виявити особливості народного світосприйняття і світорозуміння, встановити пріоритети народної свідомості в різних сферах діяльності людини, дозволяє говорити про результати

аналітичної роботи народної свідомості щодо встановлення реальних взаємозв'язків явищ дійсності, дає можливість побачити, які ділянки навколишньої дійсності стали предметом народної рефлексії, які цінності є найбільш важливими для людини, відтворює фрагменти етномовної картини світу певного етносу. Компоненти прикмет та забобонів мають етнокультурний фон, дослідження якого розкриває символіку реалій як базу або підсумок розвитку забобонних уявлень і служать основою лінгвокультурологічного аналізу останніх [3].

Метою статті є визначення тематико-ідеографічної систематизації перських прикмет та забобонів як особливого інструменту дослідження цих мікрожанрів з позицій лінгвокультурології. Об'єктом дослідження є перські прикмети і забобони як одиниці лінгвокультурологічного аналізу, а предметом – структурно-семантичні особливості перських марновірств та їхня предметно-тематична класифікація. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю детальної розробки інструментарію дослідження прикмет і забобонів з позицій лінгвокультурології, оскільки вони є невід'ємною частиною культурної традиції будь-якого народу. Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в українській лінгвоіраністиці проаналізовано структурно-семантичні особливості перських прикмет та забобонів та запропоновано їхню класифікацію за кодами культури.

Н.М. Іванова, дослідниця російських народних прикмет і паремій, у дисертаційній роботі "Структурно-семантичні особливості і лінгвокультурологічний потенціал прикмети" зазначає, що прикмети зазвичай складаються з двох частин, що відображають спостереження і прогноз. Тому структурна організація дозволяє зробити тематико-ідеографічну класифікацію цих прикмет за сферою прогнозу і за сферою спостереження. Прогноз відображає найбільш актуальні для людини сфери: погода, робота, сім'я, доля, взаємини між людьми, фізичні якості, матеріальне становище, душевний стан людини. Аналіз співвідношення тематики структурних частин прикмет допомагає розмежувати природні та забобонні прикмети [3, с. 6–13].

Автор наводить тематико-ідеографічну класифікацію прикмет за сферою спостереження (1-ша структурна частина прикмети) і за сферою прогнозу (2-га структурна частина прикмети) з виявленням етнокультурної специфіки застосування прогнозу. Вона виділяє десять структурно-семантичних моделей прикмет, які ґрунтуються на схожості їх логічної і синтаксичної, у тому числі семантико-синтаксичної структури, на спільності категоріальної семантики їх базових компонентів. У результаті комплексного аналізу мовних властивостей прикмет Н.М. Іванова виділяє три типи цих одиниць і таким чином визначає їх преріологічний статус: 1) прикмети-приказки (виявляють схожість з приказками за синтаксичною та ритмічною організацією, вживаються в прямому значенні); 2) прикмети прислівно-приказкового типу (виявляють схожість з прислівно-приказковими виразами за синтаксичною та ритмічною організацією; вживаються в прямому значенні; окремі їх компоненти мають переносне значення); 3) власне прикмети (вживаються в прямому значенні, але не збігаються з приказками за ритмічною організацією і синтаксичною структурою; утворені за особливими структурно-семантичними моделями) [3, с. 10–16].

І.О. Чергінець у дисертаційній роботі "Смислопобудова марновірств і забобонів в англійській і російській лінгвокультурах" пропонує систематизувати прикмети та забобони за принципом смислових лінгвокультурних сфер. Така систематизація дозволяє виявити особливості народного світосприйняття і світорозуміння, пріоритети буденної свідомості в різних сферах

діяльності людини і тим самим відтворити найбільш актуальні для носіїв мови фрагменти етномовної картини світу. Автор зазначає, що по відношенню до сфери прогнозу забобони можна розділити на "оціночні" (вказують на сприятливий / несприятливий характер прогнозу) і "безоціночні". Досить часто смисли вбачаються гранично абстрактно: добре / погано, на щастя / на жаль. Інформація може бути конкретнішою, сенс-основа "щастя-нещастя" замінюється смислами, які легко можуть бути витлумачені з точки зору благополуччя / неблагополуччя: життя / смерть, здоров'я / хвороба, успіх / невдача в діяльності, багатство / бідність, радість / печаль. У "безоціночних" забобонах дається інформація про будь-які явища або події людського життя, які відбуваються або вже відбулися, і ця інформація не пов'язана з чіткою оцінкою останніх з точки зору їх сприятливості / несприятливості. Прикмети і забобони І.А. Чергінець розглядає як систему взаємопов'язаних ієрархічно організованих смислів, що включають три базових рівня, кожному з яких відповідає свій тип сенсу: сенс-основа (вказує на деякі базові смисли лінгвокультури); культурно-смислові домінанти (відтворюють стереотипи і константи культури); смисли (являють собою стійкі тематичні напрямки розгортання культурно-смислових домінант) [10, с. 9–16].

Науковці у своїх дослідженнях зазвичай поділяють прикмети та забобони на різноманітні групи та підгрупи, такі як погодні, побутові, магічні, прикмети про скотарство, рибальство, полювання, бджільництво та інші.

Класифікація прикмет білоруського дослідника Л.Й. Минько є більш розгорнутою. Вона має такий вигляд: 1) прикмети про погоду; 2) прикмети про вплив кліматичних умов на здоров'я людей та тварин; 3) прикмети про майбутній врожай; 4) прикмети про скотарство, рибальство, полювання, бджільництво; 5) гадання (астрологія, хіромантия, гадання на картах); 6) побутові прикмети [6].

Н.Н. Фаттахова класифікує народні прикмети як речення з очікуваними наслідками та бажаними наслідками. Першу групу складають прогностичні прикмети, оскільки їхня основа ґрунтується на регулярному спостереженні, другу групу складають забобонні або ірраціональні прикмети, тому що відношення між ними встановлюються насамперед на міфічних уявленнях. У середині кожної групи дослідниця поділяє народні прикмети на довготривалі та недовготривалі [8].

О.Б. Христофорова подає дещо відмінну класифікацію. Залежно від функціонування суб'єктів природного та культурного оточення людини дослідниця виокремлює 5 основних типів народних прикмет: 1) метеорологічні та інші природні явища; 2) поведінка матеріальних предметів та об'єктів (прикмети, які мають характеристики рослин, вогню, артефактів); 3) поведінка тварин, птахів та інших представників фауни; 4) поведінка людей; 5) прикмети-передчуття, які базуються на відчуттях тіла [9, с. 30-47].

Проаналізувавши перські джерела, нам вдалося знайти лише одну класифікацію перських забобонів іранського дослідника А. Джаганшахі Афшара. За його класифікацією забобони поділяються на: 1) забобони, які спонукають до виконання певних дій: "Якщо у твоєму домі планують святкувати весілля чи відбудеться бенкет з приводу повернення когось із хаджу, то у дім прийде вдача" (اگر جشن عروسی یا ولیمه‌ای کسی که از حج برگشته، در خانه‌ای کسی برگزار شود خوشیمن است); 2) забобони, які утримують від виконання певних дій: "Якщо дитина кине камінь у собаку, то її батьки посваряться" (اگر بچه‌ای سنگ را با سنگ بزند پدر و مادر او باهم دعوا می‌کنند); 3) забобони для заспокоєння душі: "Якщо у новонародженої дитини на чолі червона пляма чи щось подібне, то говорять, що то відбиток мохру (атрибут для здійснення намазу) і

Четверта група – це заборони предметно-артефактного коду (містить 23 заборони). Наприклад, *"Прикріплена на одязі шпилька відганяє злих духів"* (і "وصل کردن سنجاك به لباس مانع جن زدگی می شود"); *"Щоб уберегти дитину від пристриту, їй на шию чіпляють якісь речі"* (і "به گردن کودک اشیایی برای دور ماندن از چشم زخم می آویزند").

П'яту групу склали заборони гастрономічного коду (містить 22 заборони). Наприклад, *"Якщо жінки, готуючи їжу, скуштували верхівку страви з каструлі, то вони посваряться"* (і "اگر خانها هنگام آشپزی سر قایلمه غذا"); *"Якщо шматочок цукру ненароком упав у стакан із чаєм, то вірять, що в цей день прийде гість"* (і "اگر حبه قند که دست شماست بی اختیار و ناخودآگاه"); *"Якщо вийде гість"* (і "اقتاد داخل استکان چای باور بر این است که آن روز برایتان مهمان خواهد آمد").

Шоста група – це заборони часово-просторового коду (містить 20 заборон). Наприклад, *"Якщо вагітна жінка вночі сама ходитиме під деревом чи по занедбаних місцях, то на неї паде тінь джіннів і вона втратить дитину"* (і "اگر زن حامله ای شب از زیر درخت یا تنها از اماکن متروکه رد شود"); *"Вірять, що субота – нещасливий день, тому не можна давати у борг молоко, маст (іранський кисломолочний продукт), сир чи щось подібне"* (і "باور بر این است که روز شنبه نحس و نامبارک"); *"Якщо вийде гість"* (і "است پس باید از نسبه دادن شیر و ماست و پنیر و امثال اینها خود داری کرد").

До сьомої групи відносяться заборони природного коду (містить 12 заборон). Наприклад, *"Дош у весільну ніч – на щастя"* (і "عروسی کسی باران ببارد, خوشبخت می شود"); *"Заборони кажуть, що вказувати на зірки пальцем, це теж саме, що кидати пальцем на незнайому людину на вулиці. Це може принести невдачу, або, навіть, і смерть для того, хто вказував"* (і "خرافات می گویند که نشان دادن ستاره ها با انگشت, مثل اشاره کردن به یک شخص غریبه در خیابان است و می تواند بدشانسی و حتی مرگ را برای اشاره کننده بیاورد").

Восьма група – це заборони теоморфного коду (містить 9 заборон). Наприклад, *"Якщо вагітна жінка буде читати суру "Мухаммад", то народиться у неї хлопчик"* (і "اگر زن حامله سورۃ محمد (ص) را بخواند, بچاش پسر میشود"); *"Якщо залишки їжі зі скатертини Святої Сукайни посипати на голову дівчини, що на виданні, то вірять, що вона вийде заміж"* (і "اگر باقی مانده سفره ی حضرت رقیه (ع) را بر سر دختر دم بخت بپاشند, بخت او باز می شود").

Дев'яту групу склали заборони рослинного коду (містить 7 заборон). Наприклад, *"Покладений за вікном жолудь відганяє біду"* (і "گذاشتن یک عدد میوه بلوط پشت پنجره بلا را"); *"Не розвіюй на вітрі часникове лушпиння, бо буде сварка"* (і "پوست سیر را در هوا پخش نکن, دعوا می شود").

І десята група – це заборони кількісного (числового) коду (містить 5 заборон). Наприклад, *"Якщо вагітна жінка одночасно народить дві або три дівчинки, то країну чекає добро, благодать та*

"розовиток" (і "اگر زنی آبیستن باشد و دو فرزند دختر یا سه فرزند دختر همزمان"); *"Число тринадцять – нещасливе"* (і "عدد ۱۳ نحس است").

Результати нашої класифікації показали, що найчисельнішу групу склали заборони, які відносяться до зооморфного коду, до найменшої групи увійшли прикмети кількісного (числового) коду. Створена класифікація дала змогу встановити, що при формуванні народних прикмет та заборон увагу іранського народу було зосереджено на таких об'єктах і феноменах навколишньої дійсності: різні аспекти життя людини, її діяльність, фізичний стан, риси обличчя, поведінка тварин, птахів і комах, природні явища, рослинний світ, небесні тіла. Іранці заборонні у своєму побуті, адже багато прикмет пов'язані з речами повсякденного вжитку, певними продуктами харчування. Цікаво зауважити, що попри загальне несхвалення і навіть засудження ісламом марновірств, у процесі концептуалізації деяких народних заборон беруть участь різні аспекти і атрибути релігійного життя іранців. А тому можна зробити висновок про те, що релігійність і заборонність, одночасно функціонуючи у мовній свідомості носіїв перської мови і культури, є важливими складовими іранського національного менталітету.

Список використаних джерел:

1. Березович Е.Л. Язык и традиционная культура: этнолингвистические исследования / Е.Л. Березович. – М.: Индрик, 2007. – 600 с.
2. Большой фразеологический словарь русского языка / ред. В.Н. Телия. – М.: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2006. – 784 с.
3. Иванова Н.Н. Структурно-семантические особенности и лингвокультурологический потенциал приметы: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Иванова Надежда Николаевна. – Псков, 2005. – 274 с.
4. Ковшова М.Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии: Коды культуры / М.Л. Ковшова. – Изд. 2-е. – М.: ЛИБРОКОМ, 2013. – 456 с.
5. Красных В.В. Лингвистика. Коды и эталоны культуры (приглашение к разговору) / В.В. Красных // Язык, сознание, коммуникация: статьи – М.: МАКС Пресс, 2001. – Вып. 19. – 164 с.
6. Минько Л.И. Суеверия и приметы: истоки и сущность / Л.И. Минько. – Минск, 1975. – 192 с.
7. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантические, прагматические и лингвокультурологические аспекты / В.Н. Телия. – М.: Школа "Языки русской культуры", 1996. – 288 с.
8. Фаттахова Н.Н. Народные приметы в русском и татарском языках: семантико-синтаксические отношения / Н.Н. Фаттахова. – Казань: РИЦ "Школа", 2004. – 192 с.
9. Христофорова О.Б. К вопросу о структуре приметы / О.Б. Христофорова // Мировое дерево. – М., 1998. – Вып. 6. – С. 30–47.
10. Чергинец И.А. Смыслопостроение суеверий и предрассудков в английской и русской лингвокультурах: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Чергинец Ирина Александровна. – М., 2008.
11. جهانشاهی افشار, علی. ریشه های خرافات و کارکرد آن ها در / : Jahānshāhi Afshar A. // دوفصلنامه فرهنگ و ادبیات عامه – تهران, ۱۳۹۳. – ص. ۴۹–۷۷ فرهنگ مردم

Надійшла до редколегії 27.10.18

S. Sopilniak, stud.

Kievskiy natsional'nyy universitet imeni Tarasa Shevchenko, Kiev, Ukraina

ТЕМАТИКО-ИДЕОГРАФИЧЕСКАЯ СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ПЕРСИДСКИХ ПРЕДРАССУДКОВ КАК ЗАДАЧА ПЕРСИДСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИИ

Рассмотрена важность тематико-идеографической систематизации персидских примет и суеверий в ходе исследования этих лингво-культурных единиц. Приведено несколько видов тематико-идеографической систематизации примет и суеверий. Подается собственная классификация персидских примет и суеверий по кодам культуры.

Ключевые слова: персидский язык, примета, предрассудок, лингвокультурология, тематико-идеографическая систематизация.

S. Sopilniak, stud.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THEMATIC AND IDEOGRAPHIC SYSTEMATIZATION OF PERSIAN SUPERSTITIONS AS A TASK OF PERSIAN LINGUA-CULTURAL LINGUISTIC

The article examines the importance of thematic and ideographic systematization of Persian omens and superstitions during the study of these lingua-cultural units. Several types of thematic and ideographic systematization of superstitions are presented. The author offers a classification of Persian omens and superstitions according to the cultural codes.

Keywords: Persian language, omen, superstition, cultural linguistics, thematic and ideographic systematization.